

ГАРАНТІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

GUARANTEES OF INTERNATIONAL LAW ORDER: CONCEPTUAL INTERNATIONAL LEGAL PRINCIPLES AND FEATURES OF ENSURING IN THE CONDITIONS OF MIGRATION CHALLENGES

Віталій Гдичинський¹

*Державний університет «Київський авіаційний інститут»
(просп. Любомира Гузара, 1, м. Київ, 03058)*

Vitalii Gdychynsky

*State University "Kyiv Aviation Institute"
(1, Liubomyr Huzar Ave., Kyiv, Ukraine, 03058)*

Отримано: 02.11.2024. Затверджено: 18.12.2024

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено вивченню концептуальних міжнародно-правових засад та особливостей забезпечення гарантій міжнародного правопорядку в умовах активізації міграційних процесів та сучасних викликів. Така проблематика не належить до широко досліджених в українських і зарубіжних публікаціях, тому зумовлює узагальнення наукових напрацювань, насамперед, юристів-міжнародників, учених економістів, політологів, соціологів та інших у визначеному напрямі. В узагальненому вигляді гарантії міжнародного правопорядку становлять сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, загальних і спеціальних засобів, заходів, що спрямовані на забезпечення регулювання, охорони і захисту, відновлення у разі порушення належного режиму і стану міжнародного правопорядку, попередження і протидії реальних, потенційних загроз і викликів на універсальному,

¹ кандидат юридичних наук; orcid 0009-0008-8674-5340; e-mail: gdichynsky-rada@ukr.net

регіональних і наднаціональному рівнях. Звернуто увагу, що наразі існує ряд проблем у забезпеченні міжнародного правопорядку (зокрема, неналежна ефективність його гарантій, діяльність таких суб'єктів міжнародного права як ООН, ОБСЄ або окремих міжнародних судових чи квазісудових органів арабського та африканського регіонів), нездатність їх протидіяти жорстоким порушенням міжнародного миру і безпеки, основних принципів міжнародного права, обходу чи порушенням існуючих санкційних режимів проти держави-агресора тощо. Констатовано, що зростання збройних конфліктів міжнародного і неміжнародного характеру, економічної нестабільності, кліматичні й інші екологічні, релігійно-етнічні та інші загрози, енергетичні та фінансово-економічні кризи, економічна глобалізація зумовлюють активізацію міграційних процесів, внутрішнього переміщення населення. За цих обставин об'єктивується необхідність удосконалення гарантій міжнародного правопорядку рівних рівнів (універсального, наднаціонального і регіональних) у контексті зростання міграційних процесів.

Ключові слова: міжнародний правопорядок; гарантії; гарантії міжнародного правопорядку; міграція; збройні конфлікти; забезпечення.

ABSTRACT

The article is devoted to the study of conceptual international legal principles and features of ensuring guarantees of international law order in the conditions of intensification of migration processes and modern challenges. Such issues are not widely studied in Ukrainian and foreign publications, therefore they require the generalization of scientific developments, primarily, of international lawyers, economists, political scientists, sociologists and others in a certain direction. In a generalized form, guarantees of international legal order constitute a set of objective and subjective conditions, general and special means, measures aimed at ensuring regulation, protection and defense, restoration in case of violation of the proper regime and state of international legal order, prevention and counteraction to real and potential threats and challenges at the universal, regional and supranational levels. It is noted that there are currently a number of problems in ensuring international law (in particular, the inadequate effectiveness of its guarantees, the activities of such subjects of international law as the UN, the OSCE or individual international judicial or quasi-judicial bodies of the Arab and African regions), their inability to counteract brutal violations of international peace and security, the basic principles of international law, circumvention or violation of existing sanctions regimes against the aggressor state, etc. It is stated that the growth of armed conflicts of an international and non-international nature, economic instability, climate and other environmental, religious-ethnic and other threats, energy and financial and economic crises, economic globalization lead to the intensification of migration processes, internal displacement of the population. Under these circumstances, the need to improve guarantees of international law at equal levels (universal, supranational and regional) in the context of the growth of migration processes is objectified.

Key words: international legal order; guarantees; guarantees of international legal order; migration; armed conflicts; ensuring.

I. ВСТУП

Динаміка міжнародних відносин, так само як і суспільних відносин національного рівня, якісні та кількісні показники правового регулю-

вання демонструють відповідні тенденції національної і міжнародної правотворчості. Так, зокрема, зростання збройних конфліктів міжнародного і неміжнародного характеру, кліматичні й інші екологічні виклики, руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури, економічна нестабільність і т.д. зумовлюють активізацію міграційних процесів, внутрішнього переміщення. Разом з тим, учені та експерти все частіше підкреслюють суттєві зміни або потреби таких змін в існуючому міжнародному і національних правопорядках, способах і засобах їх забезпечення.

Слід констатувати, що проблематика гарантій міжнародного правопорядку не належить до широко досліджених. Українські й зарубіжні науковці, насамперед, юристи-міжнародники не часто вивчають такий напрям і власне теоретичні, практичні аспекти гарантування міжнародного правопорядку як в історичній ретроспективі, так і в умовах сьогодення. Водночас, на наше переконання, варто виокремити наукові доробки М. Баймуратова, В. Буткевича, С. Білоцького, М. Буроменського, В. Василенка, А. Войціховського, О. Вайцеховської, В. Денисова, О. Задорожного, І. Забари, Н. Камінської, Ю. Курилюка, І. Лукашука, І. Магновського, М. Микієвича, І. Нуруллаєва, А. Олійника, П. Рабіновича, О. Скрипнюка, К. Сандровського, Т. Сироїд, Ю. Шемшученка та ін. Тобто, представники різних галузей юридичної науки більшою чи меншою мірою долучаються до вивчення питання гарантій, у т.ч. гарантій у широкому сенсі, гарантій прав і свобод людини, гарантій міжнародної безпеки, гарантій правопорядку тощо. Також у рамках інших наук, таких як: політичні, економічні, географічні та інші, все частіше спостерігається привернення уваги до міграційних процесів, їх впливу на європейську інтеграцію, розвиток людського капіталу, повоєнне відновлення України, соціально-економічну ситуацію в Україні та інших державах.

Отже, вбачаємо необхідною і невідкладною розробку наукового обґрунтування взаємозв'язку міжнародного правопорядку та міграційних процесів, що активно посилюються в останні десятиліття. На цій основі першочерговим є вивчення проблематики гарантій забезпечення міжнародного правопорядку.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Мета статті полягає у здійсненні аналізу гарантій міжнародного правопорядку, з огляду на сучасні міграційні виклики. Для її досягнення вбачається закономірним і необхідним вирішення наступних завдань: з'ясувати природу й підходи до розуміння гарантій, гарантій міжнародного правопорядку; виявити існуючі проблеми забезпечення міжнародного правопорядку та визначити шляхи їх вирішення; дослідити вплив міграції на міжнародний правопорядок; обґрунтувати доцільність удосконалення гарантій міжнародного правопорядку у контексті зростання міграційних процесів.

Вищевикладене зумовлює використання методологічного інструментарію, що базується на філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методах, методологічних підходах і принципах. Так, насамперед, необхідним є застосування комплексного і системного, діяльнісного і компаративістського підходів, а також на засадах об'єктивізму і правового плюралізму, детермінізму й всебічності тощо.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сучасній науці спостерігається різновекторність підходів до визначення, розуміння природи і сутнісних характеристик правопорядку, міжнародного правопорядку, їх гарантій забезпечення, а також гарантій прав і свобод людини, гарантій виплат, гарантій законності та правопорядку, банківські гарантії, страхові, фінансові, кредитні. Зосередимось на категорії «гарантія», що походить від *англ.* — *warranty, security; франц.* — *garante* в перекладі поручительство, умова, виправдання, підстава, дозвіл, забезпеченість, безпека, забезпечення, запорука — порука в чомусь, забезпечення чого-небудь; умови, що забезпечують успіх чого-небудь. Такі різновиди гарантій зумовлені видами діяльності, способами надання, суб'єктами та особливостями застосування.

У Тлумачному термінологічному словнику з конституційного права (2016) автори виокремлюють гаранта, який бере на себе ризик невиконання зобов'язання; гаранти правові — встановлені законом засоби забезпечення використання, дотримання, виконання й застосування норм права; гарантії безпеки держав; гарантії виборчого права і права

на участь у референдумах, гарантії законності; гарантій конституційні; гарантійні зобов'язання; гарантії обов'язковості актів і т.і.¹

У Митній енциклопедії (2013) категорія «гарантії» зводиться до трактування у рамках банківського, фінансового, митного і цивільного права і законодавства, а також гарантування на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 р.; Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул 1990 р.)².

Аналогічні або ще вужчі підходи знаходимо в інших публікаціях, зокрема у цивільному праві як один зі способів забезпечення виконання зобов'язань, що застосовується тільки у відносинах між юридичними особами, за договором гарант зобов'язується перед кредитором погасити заборгованість боржника, якщо останній не виконає його³. Також виокремлюють державні гарантії, правові (юридичні) гарантії, соціальні гарантії, економічні гарантії, ідеологічні гарантії, організаційні гарантії та ін.

Водночас поділяємо точку зору В. Буткевича про міжнародно-правові гарантії як поняття, що вживається в різних значеннях:

- елементи права — «гарантії дотримання принципів і норм міжнародного права»;
- джерела права — «міжнародно-договірні гарантії»;
- статус суб'єкта права (без'ядерних держав) — «гарантії безпеки без'ядерних держав»;
- безпека держав — «міжнародно-правові гарантії безпеки держав»;
- окремі інститути чи галузі права — «міжнародно-правові гарантії захисту прав людини»;
- критерії досягнення певних міжнародно-правових цілей — «роззброєння — гарантія міцного миру», «незастосування ядерної зброї першими — гарантія міжнародної безпеки» та ін.⁴

¹ Наливайко Л. Р. (ред.) (2016). Тлумачний термінологічний словник з конституційного права. Київ: Хай-Тек Прес. С. 115–116.

² Бережнюк І. Г. (відп. ред.) (2013). Митна енциклопедія: у двох томах. Т. 1. Хмельницький : ПП Мельник А. А. С. 144.

³ Кучеренко І. М. (1998). Гарантія. *Юридична енциклопедія*. Т. 1: Вид-во «Українська енциклопедія імені М. П. Бажана». С. 556; Пронюк Н. В. (2010). Сучасне міжнародне право: навч. посіб. Київ : КНТ. 280 с.

⁴ Буткевич В. Г. (2014). Гарантії міжнародно-правові. *Енциклопедія міжнародного права* [у 3 т.] / редкол.: Ю. Шемшученко, В. Денисов (співголови) та ін. Т. 1. А–Д. Київ : Академперіодика.

Така різноманітність розуміння інституту гарантій розкриває як позитивні, так і негативні його сторони. Щодо останнього аспекту відносять надто вузьке або не виправдано широке сприйняття, змішування з іншими поняттями («запобігання», «захист», «охорона», «моніторинг», «контроль»); невизначеність інших категорій гарантій функціонування міжнародного співтовариства (політичних, економічних, соціальних, екологічних та ін.), що призводить до «розмивання» міжнародно-правових критеріїв гарантій і власне таких гарантій, їх дефініцій.

Історії міжнародного права та правопорядку відомі такі форми гарантій як клятви, видача заручників, застава майна, передання територій, допуск мирної окупації для забезпечення виконання зобов'язань (за Версальським мирним договором 1919 р.), направлення колективних збройних сил для забезпечення статусу певних територій, відповідальність одних держав перед іншими (третіми) з метою визначення чи збереження певної правового статусу чи ситуації. Зокрема, Заключний протокол між США, Великою Британією, Францією та СРСР у частині дотримання правових приписів щодо дій ФРН і НДР 1973 р.; Договір гарантії Великобританії, Туреччини та Греції щодо дотримання Конституції Кіпру та ін.

У той же час, практично не визнаються у якості міжнародно-правових гарантій звичайні домовленості, односторонні заяви сторін, які не готові виконувати власні зобов'язання, а їх підтвердження в односторонньому порядку можуть вважатися гарантійними (зокрема, на підставі декларації, заяви та ін.). Вони не поширюються на міжнародні угоди, що суперечать міжнародному праву, є нікчемними, так як і на такого роду правові ситуації.

На наше переконання, задля ефективності гарантій у сучасному світопорядку як форми міжнародних зобов'язань важливим є їх договірне закріплення між гарантом (надавачем гарантій, зобов'язуючого суб'єкта) і отримувачем гарантій. В іншому випадку такого роду зобов'язання виникають на підставі одностороннього акту про демілітаризацію території держави або її частини, постійний / тимчасовий *нейтралітет*, припинення випробування зброї масового знищення; гарантії суверенітету і незалежності, територіальної ціліс-

ності і т.д. Тут можна навести ряд прикладів: Віденська декларація 1815 р., Декларація Угорщини щодо вилучення династії Габсбургів зі спадкоємців престолу; Статут Ліги Націй, Конвенція про нейтралізацію Аландських островів 1921 р.; Статут ООН, Статут Ліги арабських держав, Міжамериканський договір взаємодопомоги 1947 р., Північноатлантичний договір НАТО; Державний договір Австрії 1955 р. та ін. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. встановлює гарантії непорушності державних кордонів (ст. 62, п. 2 (а), забороняючи посилатися на докорінну зміну обставин як на підставу для припинення договору або виходу з нього.¹

Отже, значущі для міжнародного правопорядку ситуації або факти, правові явища можуть бути гарантовані у міжнародно-правових і спеціальних внутрішньодержавних правових актах, але останні гарантії вбачають нестабільними й нетривалими, можуть бути змінюваними, з огляду на зміну відповідних обставин (гарантії Франції, Великої Британії та Італії після Першої світової війни 1914-1918; гарантії-зобов'язання щодо дотримання положень Конституції Австрії у згаданому договорі 1955 р.² На наш погляд, слід підкреслити, що не будь-який міжнародний договір містить гарантії, хоча можна виокремити безпосередньо договори-гарантії. Останні не доцільно ототожнювати з установчими або союзницькими, універсальними, регіональними або наднаціональними безпековими угодами, «status quo» договорами і т.д.

Загалом поширеним було твердження, що на гарантії покладено зобов'язання зробити все задля дотримання гарантованого аж до застосування сили. З регламентацією протиправності *агресії*, збройного втручання у внутрішні справи на використання збройних сил задля посилення міжнародно-правових гарантій правопорядку були встановлені значні обмеження. Проте поряд з цим, в арсеналі інструментів гарантування міжнародного правопорядку універсального і регіонального рівнів залишились й інші вагомні засоби, наприклад, реторсії, репресалії, санкції та ін., що покликані сприяти відновленню та зміцненню правопорядку. Інша цікава особливість досліджуваного

¹ Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text

² Буткевич В. Г. (2014). Гарантії міжнародно-правові. *Енциклопедія міжнародного права* [у 3 т.] / редкол.: Ю. Шемшученко, В. Денисов (співголови) та ін. Т. 1. А–Д. Київ : Академперіодика. С. 612.

явища — «квазігарантії», до яких можливо віднести запевнення про економічну та фінансову, іншу допомогу державі, що зазнала кризи, надзвичайних ситуацій чи ін. У цьому випадку згаданий інструмент безпосередньо не впливає на забезпечення міжнародно-правових зобов'язань, підтримку певного статусу, правової ситуації.

Безумовно, що у міжнародно-правових відносинах із середини ХХ ст., становленні сучасного міжнародного правопорядку суттєвий прогрес пов'язаний з розвитком міжнародного захисту прав людини, формуванням та активним розвитком самостійної галузі міжнародного права. Значний масив міжнародно-правових та інших актів у даній сфері чи не найбільшою мірою в існуючій системі міжнародно-правового регулювання створює дієву основу, послідовні та різноманітні водночас механізми гарантування прав і свобод людини. Так, сторони Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції». Варто зазначити, що такі гарантії не є абсолютними, причому безпосередньо у міжнародних договорах встановлюються випадки, коли можуть бути призупинені гарантії прав і свобод людини, здійснюється відступ від зобов'язань «під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом» (ст. 15); визначено межі застосування обмежень прав (ст. 18), з урахуванням гарантії визнаних прав людини (ст. 53 ЄКПЛ), за якою «ніщо в цій Конвенції не може тлумачитись як таке, що обмежує чи применшує будь-які права людини та основоположні свободи, які можуть бути визнані на підставі законів будь-якої Високої Договірної Сторони чи будь-якою іншою угодою, стороною якої вона є»¹.

Як вже зазначалось, з-поміж актуальних проблем механізмів та гарантій реалізації міжнародного права, його норм і принципів, галузей та інститутів, включаючи міжнародний правопорядок, є чимало власне юридичного, зокрема, юрисдикційного, а також організацій-

¹ Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

ного, політичного, ідеологічного й іншого характеру. Насамперед, це збройні конфлікти, у т.ч. гібридні (війна в Україні, конфлікти на Близькому Сході, в Африці тощо), транснаціональна злочинність, порушення державами своїх міжнародно-правових зобов'язань, кіберзагрози, кліматичні та інші екологічні виклики, посилення глобалізації, міграційних процесів і т.і. Їх загострення підкреслює прогалини або неналежну ефективність деяких норм та інститутів міжнародного права, не виключенням при цьому вбачається інститут міжнародного правопорядку, а також слабкі сторони організації та діяльності одного із суб'єктів міжнародного права — міжнародних організацій. Тут позиціонуються, наприклад, ООН, ОБСЄ та деякі інші. Власне вони сприяють активізації глобалізаційних та інтеграційних тенденцій, що зумовлюють як позитивні, так і певні негативні наслідки, ставлячи перед міжнародним співтовариством нові завдання, посилення і розширення гарантій міжнародного правопорядку, миру і безпеки у світі, окремих регіонах, співпраці між державами на основі міжнародного права, підтримки держав і народів в складних реаліях сьогодення.

Відомий юрист-міжнародник і суддя Антоніо Кассесе у праці «International Law» (2005) підкреслює, що дієвість міжнародного правопорядку забезпечується через створення ефективних механізмів примусу та відповідальності за його порушення. Він наголошує на необхідності посилення ролі міжнародних судових інстанцій, таких як Міжнародний Суд ООН та Міжнародний кримінальний суд, для забезпечення справедливого та неупередженого правосуддя¹. Ще раніше Ганс Кельзен у «Чистій теорії права» (1967) розглядав міжнародний правопорядок як наднаціональну систему, що вимагає незалежних органів контролю для забезпечення дотримання міжнародних норм. Він вказував на потребу чіткої ієрархії правових норм та ефективних санкцій для порушників, що є ключовим фактором для підтримання стабільності міжнародної системи².

Тому закономірною у даному контексті вбачається серед сучасних концепцій, доктрин і теорій доктрина «відповідальності за захист» (Responsibility to Protect — R2P), прийнята на Саміті ООН у 2005 р. Вона

¹ Cassese A. (ed) (2005). *International Law* / 2nd ed. New York: Oxford University Press. pp. 3–18.

² Kelsen H. (1967). *Pure Theory of Law*. URL: https://scholarship.law.stjohns.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/tcl/article/2087/&path_info=03_Kelsen_s_Pure_Theory_of_Law.pdf

передбачає, що держави несуть відповідальність за захист населення від геноциду, воєнних злочинів, етнічних чисток та злочинів проти людяності. У разі, якщо держава не виконує цей обов'язок, міжнародна спільнота має право втрутитися для захисту цивільного населення. Безумовно, це є важливим механізмом для підтримання міжнародного правопорядку та захисту основоположних прав людини.

Серед тенденцій міжнародної міграції та її напрямів Г. Щолокова, Я. Палешко і Н. Горожанкіна підкреслюють вплив змін, що відбуваються у світовому господарстві, міжнародних регіональних об'єднань та процесів глобалізації. На їх думку, міграційні процеси є природним процесом і важко контролюються, саме взаємозв'язок соціальних, правових, інформаційних, культурних аспектів, у яких має свій прояв глобалізація, формує єдину систему світогосподарських відносин, впливаючи на демографічний розвиток людства¹. Найбільші пункти призначення для мігрантів — розвинені країни світу, серед них переважно країни-члени ЄС. Саме історично міжнародні міграційні процеси, переконують автори, є фундаментальним компонентом процесів глобалізації й інтеграції, їх причиною та наслідком усіх світових процесів.

На схожу проблематику звертають увагу й інші дослідники, зокрема, в умовах економічної глобалізації очевидним є зв'язок з міграцією, що набуває величезних масштабів, призводячи до перерозподілу населення між регіонами та зміни структурних характеристик. Глобалізація стає новим і досить вагомим чинником сучасної міграції і фактично виступає прискорювачем її розвитку. Водночас міграція все більше виступає як передумова глобалізаційних зрушень у розвитку окремих країн і регіонів. У результаті створюються нові робочі місця, що вимагає якісно нових підходів до захисту економічних і соціальних прав трудящих-мігрантів, модернізації міжнародних стандартів і правозастосовної практики у цій сфері. Неконтрольовані і належним чином нерегламентовані міграційні процеси, насамперед попередження ризиків, протидії їх у разі появи, можуть мати серйозні наслідки для економіки і національних правових систем, регіональних міжнарод-

¹ Щолокова Г., Палешко Я., Горожанкіна Н. (2021). Міжнародна міграція в контексті процесів європейської інтеграції. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 3. С. 39–47. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/232/205>

но-правових систем, міжнародного універсального, наднаціонального і регіонального правопорядків. Це не лише стосується конкуренції між країнами і їх правовими порядками, ймовірні ризики соціально-політичної напруженості, політичних, культурно-етнічних й інших конфліктів і нестабільності¹.

Триваюча військова агресія проти України створила нові виклики та загрози для згаданих різновидів правопорядку — для України як жерти агресії; для країн ЄС, як до держав, які надають тимчасовий притулок українським громадянам-втікачам від війни; для інших країн, які приймають у себе українських біженців (серед них країни-учасниці Східного партнерства — Молдова, Грузія, Вірменія, Азербайджан тощо). В одному з останніх експертних досліджень у даному напрямі відзначено, що трудова міграція з більшості країн Східного партнерства до країн ЄС розпочалася наприкінці 1990-х рр., швидко зростала протягом 2000-х рр., з лютого 2022 р. перетворилась на вимушену еміграцію, внаслідок поширення військового конфлікту в Україні, та досягла найбільших розмірів і стала на сьогодні однією з центральних тем політичного порядку денного як у багатьох державах-членах ЄС, так і в Україні. Напружена воєнно-політична і соціально-економічна ситуація, «заморожені» й «гарячі» конфлікти стали значним «прискорювачем» міграційних процесів². Однак потребує вирішення питання повернення громадян України, які тікали від війни, зворотної міграційної політики. Фактично, це проблема, що впливає на національну, зокрема економічну безпеку, актуалізуючи питання «хто відновлюватиме країну після війни?». Крім цього, наразі міграцію розглядають як інструмент довгострокового зростання ЄС, міграція надає значні економічні вигоди, передусім приймаючим країнам, зокрема, проблему кадрового дефіциту країн ЄС. Українські мігранти, громадяни,

¹ Козуб В. О., Галуха Л. Ю., Луців Р. С. (2024). Аналіз взаємозв'язку між міграцією та процесами глобалізації у світовій економіці та суспільстві: прогноз тенденцій. *Академічні візії*. Вип. 30. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11075068>

² Якименко Ю. (ред.) (2023). Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства. URL: <https://gazumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>; Курилюк Ю., Олійник С. (2023). Реедмісія нелегальних мігрантів: міжнародно-правова і внутрішньодержавна регламентація: монографія. Київ: ВД «Дакор». 428 с.; Kaminska N. V., Shcherban I. V. (2023). Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court: historical, theoretical and practical aspects. Kyiv. 220 p.

які отримали тимчасовий захист, активно використовують право на працевлаштування, поряд з іншими правами і свободами. Проте поширені дискусії про майбутнє інституту тимчасового захисту переміщених українців, концепції «подвійного наміру» (дозволяє брати участь в економічному житті країни, яка приймає, а також підвищує перспективи успішного повернення та реінтеграції для швидкого відновлення України)¹, полігромадянства тощо. Вони прямо та опосередковано впливають на трансформацію національних і наднаціонального правопорядку, позиціонуючи необхідність удосконалення організаційних, нормативно-правових, інституційних, у т.ч. судових та інших гарантій.

IV. ВИСНОВКИ

Вивчення сучасних концепцій та реалій функціонування гарантій міжнародного правопорядку в умовах активізації міграційних процесів та сучасних викликів дозволяє зробити певні узагальнення. Так, в узагальненому вигляді гарантії міжнародного правопорядку становлять сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, загальних і спеціальних засобів, заходів, що спрямовані на забезпечення регулювання, охорони і захисту, відновлення у разі порушення належного режиму і стану міжнародного правопорядку, попередження і протидії реальних і потенційних загроз, викликів на універсальному, регіональному і наднаціональному рівнях.

Слід звернути увагу на те, що наразі існує ряд проблем у забезпеченні міжнародного правопорядку (зокрема, неналежна ефективність його гарантій, діяльність таких суб'єктів міжнародного права як ООН, ОБСЄ або окремих міжнародних судових чи квазісудових органів арабського та африканського регіонів), нездатність їх протидіяти жорстоким порушенням міжнародного миру і безпеки, основних принципів міжнародного права, обходу чи порушенням існуючих санкційних режимів проти держави-агресора тощо. Загалом зростання збройних конфліктів міжнародного і неміжнародного характеру, економіч-

¹ Якименко Ю. (ред.) (2023). Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>; Потапенко В. (2023). Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad_mihratsia_gotove_03_01_2023.pdf

ної нестабільності, кліматичні й інші екологічні, релігійно-етнічні та інші загрози, енергетичні та фінансово-економічні кризи, економічна глобалізація зумовлюють активізацію міграційних процесів, внутрішнього переміщення населення. За цих обставин об'єктивується необхідність удосконалення гарантій міжнародного правопорядку рівних рівнів (універсального, наднаціонального і регіональних) у контексті зростання міграційних процесів.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бережнюк І. Г. (відп. ред.) (2013). Митна енциклопедія: у двох томах. Т. 1. Хмельницький : ПП Мельник А. А. 472 с.
2. Буткевич В. Г. (2014). Гарантії міжнародно-правові. *Енциклопедія міжнародного права* [у 3 т.] / редкол.: Ю. Шемшученко, В. Денисов (співголови) та ін. Т. 1. А–Д. Київ : Академперіодика. 920 с.
3. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text
4. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Козуб В. О., Галуха Л. Ю., Луців Р. С. (2024). Аналіз взаємозв'язку між міграцією та процесами глобалізації у світовій економіці та суспільстві: прогноз тенденцій. *Академічні візії*. Вип. 30. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11075068>
6. Курилюк Ю., Олійник С. (2023). Реадмісія нелегальних мігрантів: міжнародно-правова і внутрішньодержавна регламентація: монографія. Київ: ВД «Дакор». 428 с.
7. Кучеренко І. М. (1998). Гарантія. *Юридична енциклопедія* / за ред. Ю. С. Шемшученка. Т. 1: А–Г. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія імені М. П. Бажана». 669 с.
8. Наливайко Л. Р. (ред.) (2016). Тлумачний термінологічний словник з конституційного права. Київ: Хай-Тек Прес. 628 с.
9. Потапенко В. (2023). Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad_mihratsia_gotove_03_01_2023.pdf
10. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право: навч. посіб. Київ : КНТ, 2010. 280 с.
11. Щолокова Г., Палешко Я., Горожанкіна Н. (2021). Міжнародна міграція в контексті процесів європейської інтеграції. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 3. С. 39–47. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/232/205>
12. Якименко Ю. (ред.) (2023). Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>
13. Cassese A. (ed) (2005). *International Law* / 2nd ed. New York: Oxford University Press.
14. Kaminska N. V., Shcherban I. V. (2023). Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court: historical, theoretical and practical aspects. Kyiv. 220 p.
15. Kelsen H. (1967). *Pure Theory of Law*. URL: https://scholarship.law.stjohns.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/tcl/article/2087/&path_info=03_Kelsen_s_Pure_Theory_of_Law.pdf

REFERENCES

1. Berezhnyuk I. G. (ed.) (2013). Customs Encyclopedia: in two volumes. Vol. 1. Khmelnytskyi: Melnyk A. A. 472 p. [In Ukrainian].
2. Butkevych V. G. (2014). Harantiyi mizhnarodno-pravovi [International legal guarantees]. *Encyclopedia of international law* [in 3 vols.] / ed.: Yu. Shemshuchenko, V. Denisov (co-chairs) and others. Vol. 1. A–D. Kyiv: Akademperiodika. 920 p. [In Ukrainian].
3. Cassese A. (ed) (2005). International Law / 2nd edition. New York: Oxford University Press.
4. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [In Ukrainian].
5. Kozub V. O., Galukha L. Yu., Lucsiv R. S. (2024). Analiz vzyayemozvyazku mizh mihratsiyeyu ta protsesamy hlobalizatsiyi u svitoviy ekonomitsi ta suspilstvi: prohnoz tendentsiy [Analysis of the relationship between migration and globalization processes in the world economy and society: trend forecast]. *Academic Visions*. Vol. 30. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11075068> [In Ukrainian].
6. Kaminska N. V., Shcherban I. V. (2023). Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court: historical, theoretical and practical aspects. Kyiv. 220 p.
7. Kelsen H. (1967). Pure Theory of Law. URL: https://scholarship.law.stjohns.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/tcl/article/2087/&path_info=03_Kelsen_s_Pure_Theory_of_Law.pdf
8. Kucherenko I. M. (1998). Guarantee. *Legal Encyclopedia* / ed.: Yu. S. Shemshuchenko. Vol. 1: A–G. Kyiv: Publishing House “M. P. Bazhan Ukrainian Encyclopedia”. 669 p. [In Ukrainian].
9. Kuryliuk Y., Oliynyk S. (2023). Readmisiya nelegalnykh mihrantiv: mizhnarodno-pravova i vnutrishnoderzhavna rehlamentatsiya [Readmission of illegal migrants: international legal and domestic regulation]. Kyiv: Publishing House «Dakor». 428 p. [In Ukrainian].
10. Nalyvaiko L. R. (ed.) (2016). Tlumachnyy terminolohichnyy slovnyk z konstytutsiynoho prava [Explanatory Terminological Dictionary of Constitutional Law]. Kyiv: Hi-Tech Press. 628 p. [In Ukrainian].
11. Potapenko V. (2023). Vplyv mihratsiyi na sotsialno-ekonomichnu sytuatsiyu v Ukrayini [The impact of migration on the socio-economic situation in Ukraine]. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad_mihratsia_gotove_03_01_2023.pdf [In Ukrainian].
12. Proniuk N. V. (2010). Suchasne mizhnarodne pravo [Modern international law]. Kyiv: KNT. 280 p. [In Ukrainian].
13. Shchelokova G., Paleshko Ya., Horozhankina N. (2021). Mizhnarodna mihratsiya v konteksti protsesiv yevropeyskoyi intehtratsiyi [International Migration in the Context of European Integration Processes]. *International Relations, Public Communications and Regional Studies*. No. 3. pp. 39–47. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/232/205> [In Ukrainian].
14. Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text [In Ukrainian].
15. Yakymenko Y. (ed.) (2023). The impact of migration processes on the course of post-war reconstruction of Ukraine, migration policy of the EU and the Eastern Partnership countries. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf> [In Ukrainian].